

KENNETH WOMACK

**JOHN
LENNON
1980**

POSLEDNÝ ROK ŽIVOTA

Preložil Igor Otčenáš

1. KAPITOLA

Kuchynská diplomacia

Koncom decembra 1979 už v New Yorku naplno vládla rozžiarená atmosféra vianočných sviatkov. Metropolitná oblasť zvaná Tri-State zažívala jednu z najmiernejších zím v histórii. Celý mesiac bolo nezvyčajne teplé a slnečné počasie, pričom teplota sa v istej chvíli vyšplhala až na hrejivých osemnásť stupňov Celzia. No s blížiacimi sa Vianocami sa na mesto konečne zniesol sneh a takmer desať centimetrov bielej prikrývky zahalilo Upper West Side, kde žil aj tridsaťdeväťročný bývalý líder skupiny Beatles John Lennon.

Po aprílovom televíznom vystúpení v roku 1975, kde s akustickou gitarou zahral svoju najslávnejšiu mierovú hymnu *Imagine*, sa v tichosti utiahol do svojej pevnosti v bytovom dome Dakota. O niekoľko mesiacov neskôr, presne v deň jeho 35. narodenín, mu manželka Yoko Ono porodila ich prvé dieťa, chlapca Seana. A potom, aspoň z pohľadu vonkajšieho sveta, John Lennon takmer úplne zmizol za múrmi Dakoty z očí verejnosti.

V skutočnosti bol vyčerpaný po niekoľkoročnom právnom boji o trvalý pobyt v Spojených štátoch, ktorý sa skončil až v roku 1976, keď konečne získal vytúženú zelenú kartu. V tom istom období sa s Yoko, ktorá vo februári 1979 dovŕšila štyridsaťšesť rokov, opäť dali dokopy, keď sa John vrátil domov do New Yorku po búrlivej eskapáde, nazvanej stratený víkend, na západnom pobreží v spoločnosti spíjajúceho sa Harryho Nilssona, bývalého spoluhrá-

ča Ringa Starra, bubeníka skupiny The Who Keitha Moona a svojej priateľky May Pang. Kým sa zima roku 1979 konečne naplno prihlásila o slovo, John sa z novinových titulkov prakticky vytratil. Výnimkou bolo jeho vystúpenie na galavečere v predvečer inaugurácie prezidenta Jimmyho Cartera v januári 1977. Jeho aktuálnym štúdiovým albumom bol titul *Rock 'n' Roll* z roku 1975, nabitý starými štandardmi, ktoré ho vždy vedeli poriadne rozpaľiť, vrátane takých skladieb ako *Be-Bop-A-Lula* od Genea Vincenta, *Stand By Me* od Bena E. Kinga a *Peggy Sue* od Buddyho Hollyho. Po tom, ako sa album *Rock 'n' Roll* dostal do predaja a vyšplhal do prvej desiatky rebríčka Billboardu, Johnovou jedinou ďalšou štúdiovou produkciou bola kompilácia najväčších hitov, ktoré vydal ako sólové single, pod názvom *Shaved Fish* len niekoľko týždňov po Seanovom narodení a vyriešení Johnovho imigračného sporu. V sprievodnom texte na obale albumu sa objavil veľavravný odkaz od istého Dr. Winstona O'Boogieho, čo bol Johnov žartovný hudobný pseudonym: „Sprisahanie ticha hovorí hlasnejšie než slová.“ Ak John zanechal poslucháčom stopu smerujúcu k jeho nadchádzajúcemu exilu, bola to nepochybne táto. Dôležitejšie však bolo, že albumom *Shaved Fish* John splnil svoje povinnosti ako bývalý člen skupiny Beatles, vyplývajúce zo zmluvy s vydavateľstvom EMI, ktorú uzavrel spoločne s ostatnými členmi kapely a ktorá formálne vypršala o niekoľko mesiacov neskôr, v januári 1976. Keďže sa potom rozhodol nepodpísať novú zmluvu s vydavateľstvom, ktoré bolo jeho domovským od roku 1962, po prvý raz od začiatku svojej profesionálnej kariéry nebol nútený pripravovať žiadny nový materiál na hudobný trh.

Lennon absentoval na hudobnej scéne väčšinu druhej polovice sedemdesiatych rokov s jediným prerušením, očakávaným najmenej zo všetkého – oznamom v novinách. V máji 1979 nakrátko prerušil svoj dobrovoľný ústup do ústrania celostránkovým posolstvom v denníku The New York Times. Jeho titulok znel Milostný list od Johna a Yoko ľuďom, ktorí sa nás pýtajú čo, kedy a prečo. John v ňom vyzýval svet, aby pochopil ich „ticho“ ako „ticho lásky, nie ľahostajnosti. Nezabúdajte, že píšeme na oblohu namiesto na papier – to je naša pieseň. Zdvihnite oči a pozrite sa na oblohu. Tam je náš odkaz.“ Je zaujímavé, že od posledného posolstva dvojice svetu uplynulo takmer desať rokov. V decembri 1969 spustili rozsiahlu bilbordovú kampaň vo veľkých mestách po celom svete s vyhlásením: „VOJNA SA SKONČILA! Ak to tak chcete – Veselé Vianoce želajú John & Yoko.“¹ Tentoraz však bola

situácia zásadne iná a *nešlo v nej o tak veľa*. Vtedy sa slávny pár pridal k čoraz početnejšej skupine príslušníkov umeleckej kontrakultúry, aby protestoval proti zverstvám vojny vo Vietname. Teraz, o desať rokov neskôr, sa očividne pokúšali znovu vstúpiť do rozbúrených a čoraz mútnejších vôd popkultúry konca 70. rokov. Kým niektorí čitatelia považovali posolstvo dobrej vôle od Lennonovcov za zmätočné, ba dokonca uletené, nešlo tu skôr o to, pripomenúť sa znovu svetu, ktorý by inak prešiel nevšímavo okolo nich? Iní zase mali z pozitívnych myšlienok Johna a Yoko, adresovaných z ich útočiska na Upper West Side, dobrý pocit. Hoci v májovom liste z roku 1979 pripisovali obaja svoju dlhodobú neprítomnosť na verejnosti „jarnému upratovaniu našich myslí“, len málokto, ak vôbec niekto, pochyboval o tom, že Lennon si svoj odchod do ústrania zaslúžil už dávno. Takmer celý svoj dospelý život strávil v neúprosnom kolotoči hudobného priemyslu, pričom v neskorých tínedžerských a raných dvadsiatych rokoch, naopak, venoval všetky sily tomu, aby sa vôbec na ten prekliaty kolotoč dostal.

Aj napriek tomu si John a Yoko užili svoje. Medzi tých, ktorí boli z toho všetkého veľmi sklamaní, patril aj inokedy nevyberavý redaktor mesačníka Rolling Stone Dave Marsh. Dvadsaťdeväťročný hudobný kritik si na stránkach rešpektovaného časopisu vybudoval meno ako azda najjedovitejší a najnespokojnejší recenzent. A čitateľská verejnosť ho za to milovala. Keď však prišlo na Lennona – skutočného Marshovho hrdinu z jeho formatívnych liet v 60. rokoch –, pichľavý publicista sklonil zbrane a zmäkol. V sérii otvorených listov adresovaných Johnovi, z ktorých druhý vyšiel ako reakcia na vyhlásenie Lennonovcov v The New York Times, Marsh naliehal na Johna, aby sa vrátil na scénu a pomohol občanom západného sveta zorientovať sa vo fascinujúcej krajine postšesťdesiatych rokov, po afére Watergate a po vojne vo Vietname.

„Bol som vtedy strašne múdry,“ spomínal Marsh neskôr. „Vyčítali sme mu, že nás koncom 70. rokov ‚opustil‘. Ako väčšina rockových fanúšikov som bral ako samozrejmú, že John Lennon existuje preto, aby nás zabával, inšpiroval a učil, ako to vo svete chodí.“ A práve vtedy sa k Marshovi cez spoločných priateľov dostala Johnova reakcia na jeho otvorené listy. „Ja nikomu, kurva, nič nedlhujem!“ vyhrkol John bez obalu. „Odrobil som si svoje. Teraz je rad na všetkých ostatných.“ Marsh bol, pochopiteľne, z toho značne rozčarovaný. Namiesto toho, aby svojho hrdinu inšpiroval k odvážnemu návratu do hudobného sveta, podarilo sa mu vyvolať Lennonov

oprávnený hnev. „Bol som z toho ako obarený," priznal sa Marsh. „Dovtedy mi ani len nenapadlo, že som človeka, o ktorom som si myslel, že ho milujem a obdivujem, považoval vlastne za nejaký automat.“² Pokiaľ išlo o Johnov únik pred slávou a hudobným biznisom, Dakota bola ideálnym miestom, kde sa mohol ukryť pred celým svetom, oddávať sa nostalgii a konečne si začať užívať normálny život. Jednak bohato zdobená strešná línia budovy bola akoby vernou kópiou štitovej strechy liverpoolskeho sirotinca Armády spásy v Strawberry Field, nachádzajúceho sa len pár krokov od Johnovho domu Mendips, v ktorom strávil detstvo. Ešte dôležitejšie však bolo, že Dakota predstavovala nefalšovanú noblesu a výnimočnosť – tešila sa exkluzívnej povesti, ktorú si udržiavala takmer celé storočie, a navyše sľubovala tak veľmi potrebné súkromie.

Ten veziak bol jednou z najcennejších a najtajomnejších dominánt New Yorku. Postavili ho začiatkom 80. rokov 19. storočia na popud Edwarda Clarka, ktorý bol spoločne s Isaacom Singerom spoluzakladateľom spoločnosti Singer Sewing Machine Company, ktorá od polovice storočia zásadne zmenila odevný priemysel. Po Singerovej smrti v roku 1875 sa Clark stal prezidentom spoločnosti a v nasledujúcich rokoch sa vyprofiloval ako popredná osobnosť newyorskej spoločenskej smotánky. Uvedomoval si, že nie každý si môže dovoliť bývať v súkromnom mestskom sídle ako superbohatí Vanderbiltovci či Astorovci, a preto sa stotožnil s víziou architekta Calverta Vauxa, spolutvorcu Central Parku, ktorý bol presvedčený, že obyvatelia miest by mali žiť v bytoch vo francúzskom štýle. Ďalší architekt Richard Morris Hunt nasledoval Vauxov príklad a v roku 1869 postavil vo štvrti Gramercy Park prvý americký bytový dom Stuyvesant. Nečudo, že jedným z jeho prvých nájomníkov bol práve Vaux. Clark však veril, že budúcnosť mestského bývania spočíva v zelených uliciach prilahlých k Central Parku, kde by si Newyorčania mohli užívať kozmopolitný životný štýl plný elegancie a kultivovanosti, ďaleko od hluku a davov v centre mesta.

Keď Clark začal uvažovať o výstavbe luxusného bytového domu na nehostinnom Upper West Side, štvrť bola natoľko zanedbaná, že Central Park West (vtedy ešte Eighth Avenue) bola ešte len prašnou cestou. V roku 1877 Clark kúpil dva akre pôdy na rohu Central Park West a West 72nd Street za kráľovskú sumu 200-tisíc dolárov (čo zodpovedá 4,8 milióna dolárov v roku 2018). Clark si vybral holandského architekta Henryho Hardenbergha, aby jeho víziu pretavil do reality. Hardenbergh vnímal návrh Dakoty ako prí-

ležitosť naplno popustiť uzdu svojej tvorivej fantázii na adrese, ktorá sa mala v búrlivo sa rozvíjajúcom meste časom stať jednou z najžiadanejších. Výsledkom bola séria starosvetských európskych ozdôb – strmé strechy a impozantné balustrády posiate komínmi, vlajkovými stožiarimi, vežičkami a ozdobnými zakončovacími prvkami. Fasádu Dakoty zdobili vytesané kamenné vlysy, ako aj suchá priekopa lemujúca obvod budovy, skráslená bradatou tvárou Neptúna prepletenou s dvojicou hadov.

Clark sa však naplnenia svojho sna o luxusnom bytovom dome na Upper West Side nedožil. Tento priemyselný magnát podľahol ako sedemdesiatročný v októbri 1882 počas návštevy svojho vidieckeho sídla v Cooperstowne v štáte New York malárii, pričom po sebe zanechal majetok v hodnote približne 25 miliónov dolárov. Keď bola budova v októbri 1884 otvorená, početní kritici ju posmešne označovali za „Clarkovu pochabosť“, pričom narážali na jej polohu medzi biednymi chatrčami squaterov v pustých severozápadných končinách mesta. Podľa legendy dostala budova svoje nezvyčajné meno práve pre svoju odlahlosť – vraj bola tak ďaleko od mestského ruchu, akoby ju postavili priamo na území Dakoty. V skutočnosti však názov Dakota symbolizoval Clarkov vzťah ku kultúre pôvodných Američanov a expanzii do vtedajších západných teritórií, o čo sa vášnivo zaujímal.³ Hoci budova mala svojich kritikov, denník *New York Daily Graphic* privítal jej slávnostné otvorenie fanfarónskym titulkom, v ktorom bola Dakota označená za „jeden z najdokonalejších bytových domov na svete“. A Newyorčania reagovali rovnako nadšene – mestská elita sa poponáhľala prenajať si všetkých šesťdesiatpäť bytov dávno predtým, než bol dom pripravený na nastahovanie. Dakota na rohu Central Park West a West 72nd Street bola architektonickým zázrakom, výrazne vyčnievajúcim z okolitej zástavby; parapety a balustrády jej dodávali charakter nemeckej renesancie, nehovoriac o hrozivom výzore desivých chrličov, ktorí ju strážili po obvode.⁴ A potom tu bol monumentálny vchodový oblúk ústiaci na West 72nd Street – hlavný vstup do budovy typický pre 19. storočie, zvaný *porte-cochère*, ktorý bol pôvodne navrhnutý tak, aby umožnil vjazd kočom ťahaným koňmi na rozľahlé centrálné nádvorie Dakoty, skráslené elegantnou dvojicou liatinových fontán. V neskorších rokoch na západnej strane oblúka pribudla strážnica obložená meďou. Erb nad vchodom bol vyzdobený z kameňa vytesanými podobizňami Isaaca a Isabelly Singerovcov. O niečo vyššie bol umiestnený obraz Indiána z kmeňa Dakotov, pozorujúceho bdelym pohľadom ulicu pod sebou. V kontraste

k dramatickému oblúku nad hlavným vchodom Hardenbergh na menej okázalú severnú stranu budovy umiestnil menší, zriedkavo používaný zadný vchod známy ako Funebrákova brána.

Lennonovci, ako svojich susedov nazývali odťažiti obyvatelia Dakoty, si kúpili byt na siedmom poschodí v roku 1973, rok po tom, ako budovu zapísali do Národného registra historických miest. V roku 1976 bola Dakota vyhlásená za národnú historickú pamiatku. Koncom 60. rokov si budova našla trvalé miesto v národnom povedomí, keď slávny režisér Roman Polanski využil impozantnú gotickú architektúru Dakoty na nakrútenie exteriérových záberov do svojho psychotrileru *Rosemarino diéta*, čo znásobilo jeho mrazivú atmosféru. Polanského film ponúkol divákovi 60. rokov okrem množstva iných šokov aj zábery na následky samovraždy, pri ktorej jedna z postáv vyskočila zo siedmeho poschodia budovy. Najdesivejšou však bola určite scéna, keď hlavnú hrdinku stvárnenú herečkou Miou Farrow znásilnil samotný Satan. Hoci si budova vďaka Polanského filmu nezískala práve najlichotivejšiu povest', realita bola k Dakote oveľa láskavejšia a jej obyvatelia spravidla zomierali prirodzenou smrťou.

Hoci na adrese 1 West 72nd Street neboli zaznamenané žiadne satanské pikle, o budove sa hovorilo, že v nej straší takzvaná Plačúca dáma. Tento príznak mal byť duchom Elise Vesley, ktorá v predvojnových rokoch ako správkyňa neochvejne chránila jej dobré meno. V 30. rokoch ju postihla osobná tragédia, keď jej milovaného syna zrazilo nákladné auto a zahynul na ulici priamo pred domom.

Neskôr zomrel pred vchodovým oblúkom do Dakoty jej dlhoročný obyvateľ a broadwayský scénograf Jo Mielziner. Realizátor bezchybnej renovácie služobných výťahov budovy v štyroch rohoch vnútorného dvora zomrel len pár dní pred svojimi 75. narodeninami v taxíku, keď sa vracal od lekára. Krátko po Mielzinerovej smrti sa chýry o duchoch v Dakote vrátili s plnou silou. Naozaj došlo k jednej pamätnej udalosti, keď sa nájomníci s hrôzou prizerali, ako sa jeden z Mielzinerových výťahov začal sám od seba zdvíhať zo suterénu. Ako neskôr uviedol historik Stephen Birmingham: „Až štyria silní chlapi museli zápasíť s lanami, aby ho znovu stiahli dolu.“⁵ Ako sa ukázalo, práve príznak smrti stál za šťastnou náhodou, vďaka ktorej John a Yoko získali byt v žiadanej Dakote. V roku 1972 zomrela v byte č. 72 na rakovinu manželka herca Roberta Ryana Jessica. Ryana, hviezdu westernových klasík ako *Bad Day at Black Rock* (1955) a *The Wild Bunch* (1969), Jessicina smrť po

tridsiatich troch rokoch manželstva zdrvila. Keďže sa nedokázal vyrovnat s jej predčasným skonom, presťahoval sa na adresu 88 Central Park South neďaleko hotela Plaza, kde v roku 1973 zomrel na rakovinu pľúc.

V tom istom období sa John a Yoko snažili opustiť svoj loft na Bank Street vo West Village s nádejou, že nájdu väčšie bývanie s lepším zabezpečením. Krátko po tom, ako si boli prezrieť nehnuteľnosti v Greenwichi v štáte Connecticut a na Long Islande, sa dozvedeli o dostupnosti bývalého Ryanovho bytu. Túžili bývať v tejto budove, a tak si najprv byt od Ryana prenajali a neskôr ho odkúpili z jeho pozostalosti. Keďže Lennonovci vedeli, aké okolnosti viedli k nečakanému uvoľneniu bytu – a aký ohromujúci výhľad na Central Park ponúka byt č. 72 –, najali si médium, aby zistilo, či pohodu ich nového domova nebudú rušiť nejaké nadprirodzené sily.

Keď médium údajne nadviazalo kontakt s nebohcou Jessicou Ryan, nadšená Yoko zavolała Ryanovej dcére Lise, aby jej oznámila, že čo sa týka spirituálneho stavu jej matky, je všetko v najlepšom poriadku. Podľa média mala pani Ryan v úmysle zostať v nadprirodzenej atmosfére bytu a zároveň sľúbila, že nebude rušiť manželské šťastie nových nájomníkov. Napriek zdanlivo milej novinke to Lisa prijala od Yoko so zdesením a neskôr poznamenala: „Ak duch mojej matky niekam patrí, tak sem ku mne, nie k nim.“

Keby príznaky v bytovom dome nestačili, Dakota bola známa aj vlastným, mimoriadne aktívnym kolotočom klebiet. Pokiaľ išlo o Lennonovcov, družstevná rada budovy sa obávala možných „spoločenských problémov“, ktoré by mohli John a Yoko ako noví nájomníci so sebou priniesť.⁶ Ako vtedy poznamenal Gordon Greenfield, predseda družstevnej rady Dakoty: „Chceli sme konzervatívnych nájomníkov, dobré, slušné rodinné typy. Nechceli sme tu mať žiadne pochybné osoby. V budove sme vždy mali zaujímavú skupinu ľudí z divadelného prostredia, napríklad také solídne rodinné typy, ako boli Robert Ryan a jeho manželka. Lennonovci kúpili Ryanov byt a človek jednoducho nemôže zaradiť Johna Lennona do tej istej kategórie ako Roberta Ryana.“ Ešte horšie bolo, že obyvatelia boli presvedčení o tom, že John a Yoko majú v úmysle vykúpiť každý zvyšný kúsok priestoru v dome. A naozaj, na jeseň roku 1979 ich pomerne malá rodina už vlastnila v dome dvadsaťosem miestností. Podľa ďalšej fámy jeden z predvojnových nájomníkov údajne ukryl pod parketami v hlavnej spálni Johna a Yoko 30-tisíc dolárov, kde mali čakať na svoje objavenie.⁷ Pokiaľ išlo o skupovanie nehnuteľností v Dakote, susedia Lennonovcov mali od začiatku pravdu – a v na-

sledujúcich rokoch aj dôvod na rozhorčenie. Ako sa vyjadril v rozhovore pre časopis *The New Yorker* odborník na architektúru a člen družstevnej rady Dakoty Paul Goldberger: „Voči Yoko narastala istá nevôľa najmä preto, že sa stále snažila skupovať ďalšie byty. Podľa mňa sa však ľudia neodvážili hnevať na Johna Lennona, tak si to odskákala ona.“ Iní obyvatelia Dakoty sa páru zastávali vrátane speváčky Roberty Flack, ktorá povedala: „Keď ste John Lennon a Yoko Ono a máte všetky peniaze sveta, prečo by ste si nemohli kúpiť, čo sa vám len zažiada?“ John a Yoko naozaj len zriedka premeškali príležitosť prikúpiť ďalší štvorcový meter na adrese 1 West 72nd Street. Okrem bytu č. 72 si v roku 1977 prenajali aj celý byt od Allena a Etheline Staleyovcov, keď manželia odišli na ročnú dovolenku do zahraničia. Počas ich neprítomnosti si Lennonovci pridali na výplatnú pásku aj ich španielsku gazdinú Rosauru „Rosu“ Lopéz Lorenzo.⁸ John a Yoko „pokrstili“ byt č. 71 pri príležitosti deviateho výročia svadby 20. marca 1978, keď sa v ňom zamkli a strávili tam spolu bez prerušenia celý deň. Večer predtým sa John veľmi tešil na spoločné prenocovanie v tomto byte, keď povedal: „Bude to ako bývať v hoteli bez toho, aby sme odišli z domu.“ Hoci si John a Yoko byt pôvodne prenajali pre zachovanie súkromia, nedokázali sa ho už vzdať a plánovali ho používať ako sklad. Keď sa Staleyovci vrátili z dovolenky, Yoko im predložila ponuku, ktorú nemohli odmietnuť. Súčasťou dohody bolo aj zachovanie Rosinho pracovného miesta. Lennonovci si zakúpili aj útulný byt č. 4 na prízemí, v ktorom predtým bývali Norman a Helen Seamanovci, a začali ho využívať ako kancelárske priestory. Napokon si kúpili aj podkrovný byt č. 911, ktorý využívali ako sklad pre veci zo siedmeho poschodia.⁹ V tých časoch John najčastejšie prechádzal pod majestátnym oblúkom Dakoty buď na prechádzku po Central Parku, alebo sa ponáhlal do jednej zo svojich obľúbených reštaurácií. Vyznabnutý, bradatý Lennon sa stal stálym hosťom neďalekej Café La Fortuna, kam chodil na popoludňajší čaj pri svojom obľúbenom stole pri vchode, alebo, ak to dovolilo počasie, v príľahlej zadnej záhrade. Café La Fortuna, obľúbené miesto obyvateľov Upper West Side, bolo známe tým, že tam mohli hostia tráviť celé hodiny pri káve a čaji, alebo si pochutnávať na tuniakových sendvičoch či na širokom výbere gurmánskych dezertov vrátane vynikajúceho koláča Key Lime, rôznych zákuskov a domácej talianskej zmrzliny. V teplejších mesiacoch sa stáli hostia ako John tešili na špeciálne kapučíno, ktoré majitelia podávali s kopčekom plávajúcej čokoládovej talianskej zmrzliny.¹⁰ Tak ako mnohí iní

obyvatelia Upper West Side v tom období, aj John žil najmä v obvode niekoľkých mestských blokov, ktoré tvorili jeho štvrť. Jeho miestny lekárnik doktor Said Saber prevádzkoval lekáreň West Side Pharmacy na Columbus Avenue, hneď za rohom od Dakoty. Či už si John prišiel vyzdvihnúť plienky pre Seana, alebo recept, vždy opravil skromného muža z Blízkeho východu, ktorý ho oslovoval „pán Lennon“. Bez zaváhania mu vždy odpovedal: „Said, ja som John. Len John.“ Jeho oftalmológ doktor Gary Tracy mal ordináciu o pár blokov severnejšie na Columbus Avenue a 74th Street. Už niekoľko rokov dodával Johnovi jeho ikonické staromamovské okuliare, hoci pokiaľ išlo o slnečné okuliare, bývalý Beatle v poslednom čase prešiel na modernejšie modely. Raz za pár mesiacov si prišiel pozrieť nové rámy. „Výber mu netrval dlho,“ spomínal doktor Tracy. „Chcem tieto, chcem tamtie,“ ukazoval John pri prezeraní ponuky. Hoci sa John dlhší čas nestrihal – niekedy uplynulo medzi návštevami holiča aj osemnásť mesiacov –, v poslednom období začal chodiť do moderného salónu Viz-à-Viz, nachádzajúceho sa len blok od Dakoty na adrese West 72nd Street 111.¹¹ Zväčša sa však na verejnosti neukazoval. Koncom 70. rokov sa Dakota pre bývalého Beatla premenila na akúsi zlatú klietku, v ktorej trávil väčšinu času osamote vo svojej spálni na siedmom poschodí. Jeho izba, nenápadne umiestnená pri predsieni bytu a oddelená závesom z korálikov slúžiacim ako provizórne dvere, sa týčila vysoko nad ulicou Central Park West. Výhľadom sa však väčšinu času nekochal, pretože biele okenice veľkého okna boli takmer vždy zatvorené.

John trávil väčšinu dní posediačky so skríženými nohami na manželskej posteli, ktorej matrac a pružinový rošt spočívali na dvojici starých kostolných lavíc. Podľa jeho slov ho „upokojovala myšlienka, koľko ľudí na tých laviciach kľáčalo a modlilo sa – boli plné nádeje, vďačnosti a dobrých želaní“. Na veľkej televíznej obrazovke bez zvuku sa mihali scény z telenoviel. Jediným zvukom v miestnosti bolo vysielanie tranzistorového rádia, naladeného na klasickú hudbu. John svoj televízor žartom nazýval „elektronický krb“. Jeho závislosť od televízie bola medzi obyvateľmi Dakoty verejným tajomstvom. Dosvedčiť to mohol aj jeho sused, známy americký filmový kritik Rex Reed. Keď Reed podpísal petíciu na podporu Johnovho imigračného boja, Beatle sa mu poďakoval predplatným časopisu *TV Guide*. „To bola jeho biblia,“ spomínal Reed. „Len ležal celý otupený a pozeral televíziu.“¹² John mal však obrovský televízor Sony len ako bezduché rozptýlenie a rádio mohlo pokojne vysielat akúkoľvek banálnu hudbu. Jeho jedinou skutočnou

vášnou bolo tlačené slovo. Spálňa, útočisko zapratané hromadami tlačovín, bolo dôkazom, že v ňom žije nenásytný čitateľ. Knihy a časopisy ležali rozhádzané po izbe spolu s prázdnyimi šálkami od kávy a popolníkmi pretekajúcimi ohorkami cigariet Gitanes. Boli tam tituly takmer všetkých žánrov, čo demonštrovalo Johnov široký vkus – od šokujúcich stránok *The National Enquirer* a *The Weekly World News* až po intelektuálne časopisy ako *Scientific American* a *The Economist*. Pokiaľ ide o knihy, John čítal prakticky všetko, čo mu prišlo pod ruku, od mysterióznych diel o okultizme a ázijskej filozofii až po nedávny bestseller Studsa Terkela *Working* či *The Double Helix*, knihu popularizujúcu objav DNA. Ako nadšenec politickej literatúry faktú hltal najnovšie tituly vrátane bestselleru G. Gordona Liddyho *Will* a knihy Nancy Friday *Men in Love*. Inokedy sa jeho literárne chute vracali k starým obľúbencom, ako boli Lewis Carroll, Noël Coward či W. Somerset Maugham. Po celý čas visela na stene nad Johnovou hlavou jeho milovaná gitara Fender Stratocaster vo farbe červeného kandizovaného jablka, na ktorej však hrával veľmi zriedkavo. Naposledy John verejne hral na elektrickej gitare na Deň vďakvyzdania v roku 1974, keď sa pridal k Eltonovi Johnovi na pódiu pri energetickej verzii skladby *I Saw Her Standing There*.

V ostatných rokoch si John začal uvedomovať podobnosti medzi svojim uzavretým, súkromným životom a poslednými dňami Howarda Hughesa, priekopníka letectva a podnikateľa, ktorého výstredný, samotársky životný štýl sa stal po jeho smrti svetovou senzáciou. V apríli roku 1976 Hughes akoby symbolicky zomrel na palube súkromného lietadla počas letu z Acapulca do Houstonu, kde sa personál chradnúceho miliardára snažil zabezpečiť preňho lekársku starostlivosť. Správy o Hughesových bizarných posledných rokoch života verejnosť rýchlo zaujali. Dvojnásobne samotného Lennona, ktorého často priťahovali dobové senzácie. Podľa jeho názoru úpadok tohto kedysi takého inovatívneho a pracovitého magnáta v posledných rokoch súvisel s postupným zlyhávaním jeho tvorivých schopností. „Stratil iskru,“ uzavrel John triezvo. Časté vzdychy nad Hughesovým pomalým úpadkom však sotva zakrývali jeho vlastnú frustráciu z neschopnosti znovu objaviť múzu meniacu svet, ktorá ho v časoch Beatles viedla k tvorbe takých hudobných zázrakov, ako boli skladby *In My Life* či *Strawberry Fields Forever* a začiatkom 70. rokov k sólovým klenotom typu *Instant Karma! (We All Shine On)*, *Imagine* a nesmrteľná sviatočná klasika *Happy Xmas (War Is Over)*.¹³ No keď zima roku 1979 zanechala na New Yorku svoju prvú zasneže-

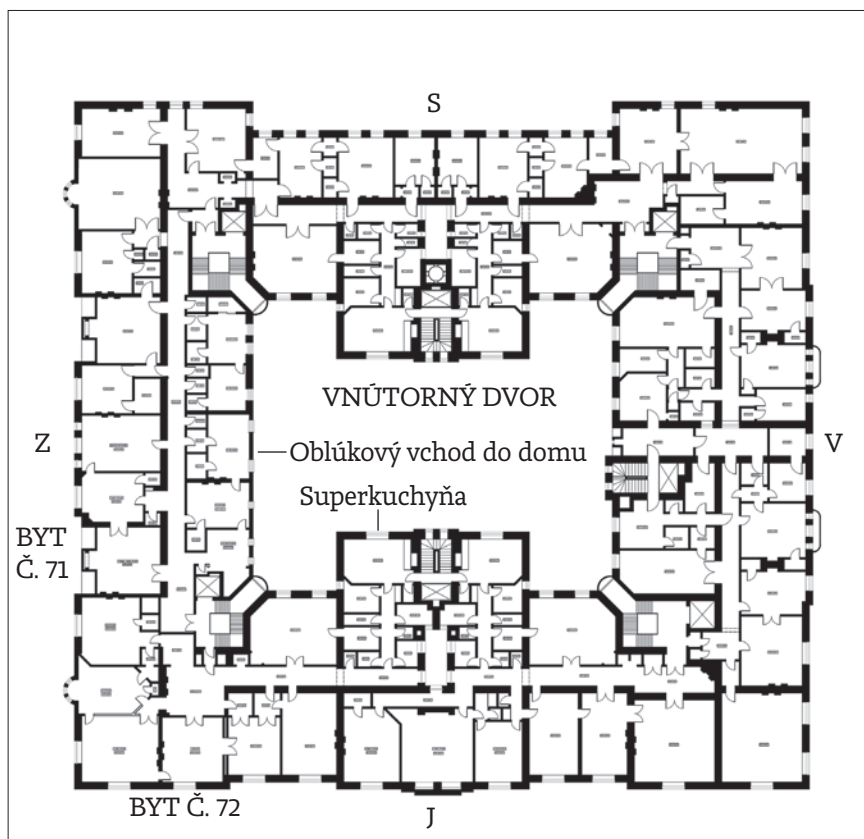
nú stopu, John hibernoval v akomsi stave odchodu do ústrania. S hrdosťou sa zveroval svojim najbližším, že po prvý raz v živote sa nachádza v stave blaženého oslobodenia spod jarma nahrávacej zmluvy. No aj tak by mu žiadna zmluva na nič nebola. Inšpirácia ho opustila natoľko, že sa zámerne vyhýbal počúvaniu najnovších rozhlasových hitov. Jednoducho nedokázal vystáť súčasnú hudobnú scénu. Hoci miloval reggae a obľúbil si niektoré disco skladby, novú vlnu často nedokázal pochopiť, podobne ako hlučnú drzosť punku s jeho agresívnou gitarou a zúrivými textmi. Jeho ušiam zneli nová vlna aj punk podobne podozrivo, ako zneli Beatles v raných časoch v liverpoolskom Cavern Clube.

Ešte horšie bolo, že sa až fyzicky strhol, ak náhodou do jeho spálne v Dakote preniklo niečo naozaj hudobne dobré. Ak sa do jeho zvukového priestoru votrela nová skladba, ktorú naozaj obdivoval, čoraz viac ho to rozrušovalo – želan si, aby to bol práve on, kto dokáže zložiť najnovšie dokonalé hudobné dielo. Nevyhnutne potom nasledovala depresia, počas ktorej oplakával svoju neschopnosť znovu nábrať silu, s akou len pred pár rokmi napísal hity ako *Whatever Gets You Thru The Night*, svoj prvý sólový singel, ktorý sa dostal na prvé miesto hudobných rebríčkov, alebo skladbu #9 *Dream*. Niekedy sa dokonca filozoficky zamýšľal nad svojou tvorivou krízou a poznamenával, že keď inšpirácia „prestane prichádzať, trik je v tom prijať to a nesnažiť sa ju vynútiť, pretože čím viac sa snažíš, tým je nedostupnejšia“. Pre Johna sa však tvorivá inšpirácia nestala len nepolapiteľnou. Ona doslova neexistovala.¹⁴ A hoci nachádzal útechu pri pravidelných potulkách po útulných reštauráciách na Upper West Side, bol čoraz podozrievavejší, mal čoraz väčší strach z fanúšikov, ktorí postávali pri gotickom oblúku Dakoty v nádeji, že zazrú samotárskeho Beatla. Držiteľka ceny Tony herečka Lauren Bacall bývala v Dakote celé desaťročia v priestrannom byte o tri poschodia nižšie než John a Yoko. Hollywoodska legenda považovala fanúšikov ponevierajúcich sa pred domom za mimoriadne otravných a ostatní nájomníci ju chválili za to, že ich odháňala rovnakým burácajúcim hlasom, aký používala v sérii televíznych reklám na denník The New York Times. Vo svojej horlivej snahe vidieť Lennonovcov naživo sa fanúšikovia naučili rozpoznávať značky a modely ich áut, ako aj limuzíny, ktoré ich vozili po meste. Ak to vyšlo, tak sa portierom Dakoty podarilo zmiast dať fanúšikov s fotoaparátmi tak, že Johna a Yoko odvedli do domu cez suterénne služobné dvere na západnej strane budovy.¹⁵ Johna však nič nedokázalo rozčúliť

väčšmi než chvíle, keď večeral v reštaurácii Mr Chow's alebo v Stage Deli pri nenápadnom stole v presvedčení, že je tam inkognito, aby zrazu zaregistroval, ako si niektorý z prítomných hostí dodáva odvahu postaviť sa a zamieriť k človeku, o ktorom bol presvedčený, že to jednoducho *musí byť* Beatle John Lennon. Vždy v takejto chvíli sa mu zovrel žalúdok, lebo jeho najhoršie tušenie sa opäť potvrdilo. A vzápätí už narýchlo čmáral svoj podpis na nejaký obrúsok v nádeji, že autogram bude malou cenou za to, aby mohol v pokoji dojesť.

A ak to neboli fanúšikovia, tak Johna privádzali do zúrivosti aj hviezdy rokenrolovej smotánky. Pre ľudí z hudobného priemyslu bol New York City bodom nula, prestupnou stanicou, kde každý, kto niečo znamenal, buď býval, alebo ňou aspoň prechádzal ako typickí kozmopolitní cestovatelia 70. rokov na ceste odniekať niekam. Pre mnohých jeho súčasníkov bola príležitosť stretnúť bývalého Beatla Johna Lennona príliš lákavá, aby ju prepásli. Z Johnovho pohľadu niektoré takéto stretnutia dopadli dobre, no inokedy boli nechceným zásahom do jeho súkromia. Pár rokov predtým, v apríli 1976, počas pauzy na triumfálnom turné Paula McCartneyho a jeho novej kapely Wings Over America, strávili John a Yoko príjemný večer s Paulom a Lindou, pozerali spolu televíziu a spomínali na staré časy. No hneď na druhý deň Paul opäť stál pred dvermi Lennonovcov.

Ako John neskôr spomínal: „To bolo obdobie, keď Paul stále chodil k nám s gitarou. Pustil som ho dnu, ale napokon som mu povedal: ‚Prosím ťa, zavolaj, než prídeš. Nie je rok 1956 a len tak sa zjaviť pri dverách už nie je to isté. Vieš, jednoducho mi brnkni.‘ Nahnevalo ho to, ale nemyslel som to zle. Len som sa celý deň staral o bábätko a zrazu sa pri dverách objaví chlap s gitarou.“ Paul sa na túto epizódu pozeral spätne s pocitom, že to bola jeho samotná osoba, ktorá Johna vyrušovala. Netušil, že v skutočnosti šlo o jeho gitaru, symbol Paulovej tvorivej sily, keďže vtedy spolu s kapelou Wings ovládal hitparády, čo v Johnovi ako dlhoročnom Paulovom spoluautorovi vyvolalo značný stres. V dobrom či zlom, to bolo naposledy, čo sa stretli.¹⁶ V jeden chladný zimný večer v decembri 1979 privítal John celkom iného hosťa. Bol to človek z beatlesovskej minulosti, to áno, ale niekto, s kým na rozdiel od Paula mal John nevyrovnané účty. V byte s výnimkou milovaných mačiek nikoho nebolo, pretože Yoko, štvorročný Sean a osobný asistent Lennonovcov Fred Seaman mali večer iný program. John prijal vo foyeri bytu na siedmom poschodí Georgea Martina. O štrnásť rokov starší,

Do roku 1980 vlastnili Lennonovci v budove Dakota päť bytov. Ich hlavným obytným priestorom bol byt č. 72, pričom susedný byt č. 71 slúžil ako rodinný sklad. Byt č. 72 vyniká superkuchyňou s výhľadom do vnútorného dvora. Yoko riadila obchodné záležitosti zo štúdia One, kancelárií Lenono Music na prvom poschodí.

[Scott Cardinal]

vysoký, sivovlasý producent Beatles nasledoval Lennona cez stroho zariadenú bielu hudobnú miestnosť s rovnako bielym krídlom Steinway baby grand až do najvzdialenejšej časti bytu, kde sa nad vnútorným dvorom Dakoty vynímala veľká rodinná kuchyňa.

Hoci sa Johnovi podarilo urovnať dávne spory – veľké aj malé – s bývalými spoluhráčmi, jeho slovná vojna s dobrosrdečným Martinom bola

obzvlášť nepríjemná a takmer úplne nečakaná. Starší muž bol známy ako človek s priateľskou povahou, vďaka čomu si získal v hudobnom svete množstvo spojencov a, naopak, mal len málo skutočných nepriateľov, ak vôbec nejakých. Nie je prekvapením, že to bol Lennon, kto zapálil zápalnú šnúru ich roztržky. Po rozpade Beatles začiatkom roka 1971 si totiž v časopise Rolling Stone neodpustil na adresu legendárneho producenta štipľavú poznámku. V rozhovore s Jannom Wennerom John spochybnil Martinovu úlohu na úspechu Beatles slovami: „Rád by som si vypočul hudbu Georgea Martina, prosím, pustite mi niečo.“ Martin reagoval podobne ostro, keď krátko nato vyhlásil, že Johnova poznámka je „samozrejme, hlúpa. Myslím, že mi je ho ľúto, pretože je v tomto smere zjavne schizofrenický. Musí mať rozštiepenú myseľ... buď to nemyslí vážne, alebo ak to myslí vážne, nemôže byť v normálnom duševnom stave.“ Nikto si nemohol dovoliť ľahkovážne spochybňovať Johnovu mentálnu spôsobilosť, čo Martin vedel až príliš dobre. „John mal v sebe niečo veľmi milé,“ poznamenal raz producent. „Bol to v jadre veľmi nežný človek. Ale dokázal byť aj veľmi brutálny a krutý.“⁷⁷ Keď sa však sneh usadil na strechách budov na Upper West Side, Johnova vlúdna stránka napokon prevládla. Zakrátko už obaja starí priatelia spomínali na dávnu slávu „ako dvaja starí chreni“, rozprával neskôr George Martin. V istom momente „som ho konfrontoval s tým rozhovorom pre Rolling Stone. Spýtal som sa ho, čo to malo znamenať. Prečo? A on mi odpovedal: ‚No, čo ti poviem? Bol som mimo.‘ A to bolo celé ospravedlnenie, akého som sa dočkal.“ Martinovi to však stačilo. Lennon bol očividne v dobrom rozmare. Vďaka nečakanej návšteve mal možnosť správať sa zase normálne, predstierať aspoň jeden večer, že sa nestal vážnym vlastnej slávy. Po čase si producent začal uvedomovať stav Johnovej mysle. Pochopil, že ho zožiera niečo iné, že už nešlo o McCartneyho ani o Martina, ale o čosi celkom odlišné. Ako Martin spomínal: „John sa zrazu na mňa pozrel. ‚Vieš čo, George, povedal, keby som mal možnosť, nahral by som všetko, čo sme urobili, znova.‘“ Martina to ohromilo: „‚Čože?‘ odpovedal som. ‚Vari aj *Strawberry Fields Forever*?‘ John ako vždy pohotovo kontroval: ‚Najmä *Strawberry Fields Forever*.‘“⁷⁸ Oveľa neskôr, keď sa producent stratil v nočnej tme, John si uvedomil trpkú pravdu: jeho ostré slová adresované Martinovi boli len prázdny chvastaním; že si neurobil štvorročnú prestávku v hudobnom priemysle preto, že by chcel zostať doma a vychovávať malého syna (čo bol príbeh, ktorý opakoval takmer každému), ale preto, že stratil svoju múzu. John zbož-

ňoval staré beatlesovské piesne rovnako ako ktokoľvek iný, ba možno ešte väčšmi než ich najoddanejší fanúšikovia. Keď v televízii natrafil na gýčové beatlesovské kreslené seriály z polovice 60. rokov, zosilnil zvuk a oddával sa čistej radosť z ich hudby. Nie, John veľmi dobre vedel, že nechcel staršieho pána uraziť, že nemal v úmysle spochybňovať hodnotu hudby, ktorú spolu pred rokmi vytvorili.

John v skutočnosti túžil po tom, aby znovu našiel iskru. S hudbou ešte neskončil, ani zďaleka. Ukázalo sa, že Dave Marsh sa predsa až tak veľmi nemýlil. Keď sa Johnov štvrtý rok odlúčenia blížil rýchlo ku koncu, zúfalo hľadal inšpiráciu, dychtil za stratenou múzou. V hĺbke duše túžil vziať do rúk Stratocaster a vdýchnuť svojmu umeniu nový život. Zatiaľ však sedel v Dakote na prahu nového roku, ba dokonca novej dekády, a netušil, kde začať. A ani to (čo v tej chvíli vnímal ako ostrý kontrast v porovnaní s tým, aká hviezdna bola jeho kariéra), ako sa vrátiť tam, kam kedysi patrila.